

4/8

141

Karl Ivan Westman har innehaft en rad av de främsta posterna inom den svenska utrikesförvaltningen och anses ha skött dem alla med utomordentlig skicklighet. Hans mest uppmärksammade insats gjordes under kriget som minister i Finland, då han klart tog ställning mot den aktivistiska och tyskvänliga riktningen, en hållning som hos den tidens finska statsledning framkallade en för Westman hedrande irritation, men som blev av positivt värde för dem som verkade för en förnuftig politik. Efter några år som kabinetssekreterare fick han den svenska diplomatins stora pris, ambassaden

i Paris. Han är en klok, något kylig och ironisk politisk bedömare; genom sin bildning, sina kulturintressen och sin frispråkiga kvickhet hör han till sin kårs prydnader.

H. T.—n

D • N
5/8 1949

Staten och friheten

Ungefär samtidigt och i samma anda har två framstående författare tagit upp det gamla problemet om hur man skall förena den ständigt växande statsverksamheten med den frihet och det utrymme för självständiga initiativ som hör till förutsättningarna för ett rikt och lyckligt liv. Den ene är Bertrand Russell, som samlat en serie radioföreläsningar i boken "Authority and the Individual" (på svenska "Samhället och individen", Natur och Kultur, pris 4: 50). Den andre är chefen för det ryska institutet vid Columbiauniversitetet i New York, G. T. Robinson, i den första uppsatsen av "Foreign Affairs" för juli månad. Robinson utgår från att Västern bör söka utforma och precisera den åskådning som ligger bakom avskyn för alla totalitära tendenser och därigenom skapa en motvikt till kommunismens ideologi; det gäller härvid att klargöra att ökat välstånd inte är nog, utan att människorna kräver självstyrelse och självverksamhet, i och utom det dagliga arbetet. Russell kommer genom en snabbskiss över världsutvecklingen till liknande resultat. Utjämning, trygghet och rättvisa är inte nog, vi begär också "former av äventyr, faror och tävlan, som är förenliga med ett civiliserat liv".

Synpunkter som dessa är i och för sig ägnade att väcka misstankar. Vi är vana vid reaktionärer som skyler sin motvilja mot sociala reformer genom fraser om det fria och obundna livets tjusning. Men i detta fall är sådana misstankar oberättigade. Russell och Robinson vill inte gå tillbaka, utan gå vidare. Vad de framhåver är att den ökade frihet som själva välståndet ger måste kombineras med en frihet som ger rum för enskilda insatser — inte i första hand i produktionens intresse, utan därför att människorna önskar en sådan frihet och gläds åt den. Möjligen kan det sägas att de båda författarna i vissa avseenden föregriper utvecklingen — att de inte tillräckligt beak-

tar den väldiga ökning av produktionen som även i moderna och relativt välstående samhällen krävs för att alla skall få trygghet och en anständig bärning.

Lösningen ligger inte i statsdrift. Även om socialisering skulle medföra maximal produktion och ekonomisk jämlikhet, vilket är högst tveivelaktigt, skulle den, skriver Robinson, inte göra arbetet mindre enformigt och tråkigt, sannolikt tvärtom. Russell uttrycker sig än klarare på denna punkt. "Då vi tänker konkret, inte abstrakt, finner vi i stället för 'staten' vissa människor som har mera makt än andra. Att förhålliga 'staten' blir därför i realiteten att förhålliga det härskande fåtalet. Ingen demokrat kan godta en så alltigenom orättfärdig åskådning." Friheten måste värderas lika högt som folkstyrelsen, ty "ett samhälle där var och en är en slav under alla är blott föga bättre än ett samhälle där var och en är slav under en despot". Genomförd statssocialism skulle efter all sannolikhet leda till likriktning i fråga om böcker och tidningar, och "inom detta område vore likriktning en katastrof". Den strid som förts mot kapitalismen skulle vara fruktlös "om den endast hade till följd att byråkraternas makt ersatte kapitalisternas". De påståenden om socialiseringens fara för friheten som svenska socialister inte anser värda att diskutera är alltså enligt labourmannen Russell oemotsägliga.

För att statsmakten, vars utvidgning varit värdefull från rättvisans och den sociala trygghetens synpunkt, inte skall förkväva den enskildes självverksamhet måste andra tendenser än de nu bestämmande föras till seger. Själva arbetet måste ge ökat utrymme åt frihet och initiativ. Både Robinson och Russell begär ökat inflytande för de anställda och utvidgning av självstyrelsen över huvud, helst inom relativt små enheter. Det är samma tankar som uppburit syndika-